Миколенко Тетяна Михайлівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність "Облік і оподаткування";
Лега Ольга Василівна,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування;
Полтавський державний аграрний університет

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ: МЕТОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗАГРОЗ

Антикризове управління набуває особливої актуальності в умовах економічної нестабільності, оскільки підприємства стикаються з підвищеними фінансовими ризиками, зниженням платоспроможності та посиленням конкуренції. Своєчасне впровадження системи діагностики кризових явищ та розробка превентивних заходів дозволяють мінімізувати загрози банкрутства, зберегти стабільність господарської діяльності та підвищити конкурентоспроможність підприємства [1; 2].

Причини виникнення фінансових криз на підприємстві мають як зовнішній, так і внутрішній характер. До зовнішніх факторів належать економічна нестабільність, інфляція, коливання валютних курсів, зростання відсоткових ставок, часті зміни законодавства та посилення конкуренції, що знижує ринкову частку підприємства. Внутрішні причини пов’язані з неефективним менеджментом, відсутністю чіткої стратегії розвитку, помилками у фінансовому плануванні, зниженням ліквідності та надмірним борговим навантаженням. Додатково кризу можуть спричиняти кадрові проблеми, низька інноваційна активність і слабка корпоративна культура [3; 4].

Усе це створює умови, за яких підприємство ризикує втратити фінансову стійкість і конкурентоспроможність. Саме тому виникає необхідність впровадження антикризового управління – системи, що дозволяє своєчасно виявляти ознаки кризових явищ, приймати ефективні управлінські рішення та запобігати подальшому погіршенню фінансового стану. До ключових методів попередження належать система раннього попередження та фінансового моніторингу, раціональна фінансова стратегія, а також диверсифікація діяльності та джерел фінансування. Для наочності ці заходи можна представити у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Основні методи попередження фінансових загроз

Метод попередження фінансових загроз	Суть методу	Очікуваний ефект
Система раннього попередження та фінансового моніторингу	Відстеження ключових фінансових показників: ліквідності, платоспроможності, рентабельності	Своєчасне виявлення негативних тенденцій, можливість коригуючих дій

Продовження таблиці 1

Раціональна фінансова стратегія	Оптимізація витрат, управління оборотним капіталом, формування резервів	Підтримка фінансової стабільності та ефективного використання ресурсів
Диверсифікація діяльності та джерел фінансування	Розширення видів продукції, ринків збуту, кредиторів; залучення різних джерел фінансування (кредити, інвестиції, партнерські програми)	Зменшення залежності від одного ринку або джерела фінансування, підвищення фінансової гнучкості

Джерело: побудовано за [1-6]

Застосування методів попередження фінансових загроз дозволяє підприємству створити міцний фундамент антикризового управління, мінімізувати ризики та забезпечити стабільність діяльності. Система раннього попередження та фінансового моніторингу дає змогу своєчасно виявляти негативні тенденції, аналізувати ключові показники ліквідності, платоспроможності та рентабельності, що дозволяє керівництву оперативно реагувати на зміни фінансового стану підприємства. Раціональна фінансова стратегія, яка передбачає оптимізацію витрат, ефективне управління оборотним капіталом і формування резервів, сприяє підтримці фінансової стабільності та раціональному використанню ресурсів [5; 6]. Диверсифікація діяльності та джерел фінансування дозволяє знизити залежність від одного ринку або кредитора, підвищити фінансову гнучкість і адаптивність до коливань зовнішнього середовища. Саме ці превентивні методи є ключовими, оскільки своєчасне виявлення проблем завжди дешевше та ефективніше, ніж подальше подолання наслідків кризи. Вони не лише допомагають запобігти фінансовій нестійкості, а й створюють умови для збереження конкурентоспроможності підприємства [1; 4].

Проте навіть за наявності ефективних превентивних заходів іноді виникає необхідність застосування основних методів подолання фінансової кризи, які дозволяють відновити платоспроможність і стабілізувати діяльність підприємства. До таких методів належать реструктуризація боргів і капіталу, фінансова санація, організаційні зміни та продаж непрофільних активів, що забезпечує комплексне реагування на негативні фінансові явища. Для кращого сприйняття ці методи представленні в табл. 2.

Таблиця 2

Основні методи подолання фінансової кризи

Методи	Суть методу	Очікуваний ефект
Реструктуризація боргів і капіталу	Зміна умов погашення кредитів, зниження процентних ставок, часткове списання боргів	Зменшенняфінансового навантаження, відновлення ліквідності
Фінансова санація (внутрішні та зовнішні джерела)	Використання внутрішніх ресурсів (резерви, оптимізація витрат) та зовнішніх (інвестиції, кредити, державна підтримка)	Відновлення фінансової стійкості, можливість продовження діяльності

Продовження таблиці 2

Організаційні зміни (зміна керівництва, реінжиніринг бізнес-процесів)	Оновлення управлінської команди, оптимізація бізнес-процесів, зміна стратегії	Підвищення ефективності управління та адаптивності до ринку
Продаж непрофільних активів	Реалізація активів, які не входять до основної діяльності підприємства	Отримання додаткових фінансових ресурсів для погашення боргів, концентрація на ключовому бізнесі

Застосування таких методів подолання фінансової кризи є критично важливим для відновлення платоспроможності підприємства та стабілізації його діяльності у складних фінансових умовах. Реструктуризація боргів і капіталу дозволяє змінити умови погашення кредитів, знизити відсоткові ставки або частково списати борги, що суттєво зменшує фінансове навантаження та відновлює ліквідність. Цей метод особливо ефективний, коли підприємство має значну заборгованість і ризикує дефолтом перед кредиторами. Фінансова санація, що передбачає залучення внутрішніх ресурсів (резервів, оптимізації витрат) та зовнішніх джерел (інвестиції, кредити, державна підтримка), дозволяє відновити фінансову стійкість та забезпечити можливість продовження діяльності [5; 6]. Цей метод доцільно застосовувати у випадках серйозного дефіциту обігових коштів або загрози зупинки операційної діяльності. Організаційні зміни, включно зі зміною керівництва та реінжинірингом бізнес-процесів, спрямовані на підвищення ефективності управління, оптимізацію внутрішніх процесів і адаптацію до змін зовнішнього середовища. Їх застосовують, коли існуюча структура управління або процеси є неефективними і перешкоджають стабілізації фінансового стану. Продаж непрофільних активів дозволяє швидко отримати додаткові фінансові ресурси для погашення боргів і зосередитися на ключовому бізнесі [1; 4]. Цей метод доцільний, коли підприємство має активи, які не приносять прибутку або відволікають ресурси від основної діяльності. Комплексне використання цих методів забезпечує підприємству можливість не лише подолати наслідки фінансової кризи, а й створити умови для стабільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, антикризове управління виступає системою безперервного моніторингу та реагування на фінансові загрози, що дозволяє підприємству своєчасно виявляти ознаки нестійкості та приймати необхідні управлінські рішення. Ефективна антикризова політика ґрунтується на комбінації методів попередження та подолання фінансових криз, включно з раннім фінансовим моніторингом, раціональною стратегією, диверсифікацією діяльності та джерел фінансування, а також реструктуризацією боргів, фінансовою санацією, організаційними змінами та продажем непрофільних активів.

Список використаний джерел

1. Близнюк Т., Овсюченко Ю., Пересада О. Фінансова безпека підприємств у контексті антикризового управління та стратегічного управління ризиками. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2025. № 1. С. 95–100. DOI: https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-13

2. Заїчко І. В., Різник Д. В., Павленко Н. В. Антикризове управління фінансами: стратегії та інструменти для подолання кризових ситуацій. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Вип. 86. С. 146–152. URL: https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/181fbc04-dc04-476a-83c8-9c0eed633133 (дата звернення: 01.10.2025).

3. Іванова Н. А., Куруч О. В., Ченаш В. С. Оцінювання ефективності внутрішнього аудиту в системі антикризового фінансового управління. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 15. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17173801

4. Верзун А., Войнича Л. Антикризове управління в системі менеджменту сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. № 75. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-88

5. Перерва П. Г., Лега О. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464

6. Перерва П. Г., Лега О. В. Податковий консалтинг: інструмент для фінансової безпеки. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції : зб. матеріалів 4-ї Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.* Херсон : ФОП Вишемирський В. С., 2024. С. 141–143. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/84562 (дата звернення: 01.10.2025).